

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 667/2022 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om identifiering av och ingripande i tvingande kontroll, hedersrelaterad kontroll och hedersrelaterat våld

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 667/2022 rd undertecknat av riksdagsledamot Terhi Koulumies /saml:

Hur väl identifierar man i Finland i dagsläget hedersrelaterat våld samt tvingande kontroll som en form av psykiskt våld,

hur kan man bättre än för närvarande hjälpa dem som utsätts för tvingande kontroll i sina parrelationer och nära relationer,

har de som arbetar med barn och unga samt myndigheter i allmänhet metoder att identifiera och ingripa i tvingande kontroll och hedersrelaterat våld,

hur skulle man genom lagstiftning bättre kunna ingripa i dessa former av våld,

borde tvingande kontroll och hedersrelaterat våld utgöra straffskärpningsgrund vid brott,

hur hjälper man i fängelserna dem som gjort sig skyldiga till hedersrelaterat våld och

identifieras våldets särdrag och gemenskapens betydelse som orsaker bakom våldsdådet?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Regeringen har fäst särskild vikt vid att minska brott mot personlig integritet samt brott mot liv och hälsa, i synnerhet brott mot barn samt våld i nära relationer.

I regeringsprogrammet ingår en föresats om att utarbeta ett åtgärdsprogram för förebyggande av våld mot kvinnor. Programmet för bekämpning av våld mot kvinnor publicerades i oktober 2020, och åtgärderna i programmet verkställs till regeringsperiodens utgång. Bland annat hedersrelaterat våld tas upp som en form av våld mot kvinnor i programmet. I programmet ingår flera åtgärder som syftar till att öka medvetenheten och kunskapen om hedersrelaterat våld. Genomförandet av programmet för bekämpning av våld mot kvinnor har framskridit planenligt.

Ingripandet i tvingande kontroll och hedersrelaterat våld har effektiviserats särskilt genom utbildning och anvisningar som förbättrat kompetensen hos yrkesutbildade personer bland annat inom social- och hälsovården och vid migrationsmyndigheterna samt hos yrkesutbildade personer som arbetar med barn och unga. Målet har också varit att effektivisera ingripandet med straffrättsliga medel.

Som ett led i programmet för bekämpning av våld mot kvinnor fick Institutet för hälsa och välfärd i början av 2021 ta över ansvaret för den nationella samordningen av arbetet mot hedersrelaterat våld. Institutet för hälsa och välfärd har utarbetat anvisningar om identifiering av och ingripande i hedersrelaterat våld för social- och hälsovårdspersonal, utbildat olika yrkesgrupper och spridit information om fenomenet på sin webbplats och vid flera evenemang riktade till yrkesutbildade personer.

År 2022 publicerade Institutet för hälsa och välfärd anvisningar för kommuner och välfärdsområden för att organisera verksamhet mot våld i nära relationer och samordningsstrukturer för att förebygga våld i nära relationer (<https://www.julkari.fi/handle/10024/144538>). Anvisningarna innehåller praktiska exempel på fungerande verksamhetsmodeller, sektorsövergripande samarbete samt utarbetande av skriftliga vård- och servicevägar för att hjälpa offer och gärningsmän i fall av våld i nära relationer och barn som utsätts för våld. Modellen för ordnande av social- och hälsovård ger bättre metoder än tidigare när det gäller att stärka servicesystemets förmåga att tillgodose stödbehoven hos våldsoffer och utveckla kompetensen i välfärdsområdena.

Multiprofessionellt arbete i samband med hedersrelaterat våld är synnerligen viktigt för att säkerställa förebyggande åtgärder, effektivt ingripande och stödtjänster för offren. Till exempel den nära gemenskapen vid flyktingförläggningar gör det möjligt att identifiera personer i särskilt utsatt ställning och erbjuda hjälp. Erfarenheter av eller hot om hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap och könsstympning kan tas upp under asylsamtalen vid Migrationsverket. Anslag som reserverats för genomförandet av programmet för bekämpning av våld mot kvinnor har använts för att finansiera organisationer som arbetar för att bekämpa våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld bland invandrade.

Särskild vikt har fästs vid brott mot barn och unga. Barnskyddets roll framhävs i sådana fall av tvingande kontroll och hedersrelaterat våld som involverar minderåriga. Det kan vara svårt att få en överblick över situationen om det är fråga om kollektivt våld, och gränsöverskridande situationer gör det svårare att hitta alla dem som är involverade. Information om hedersrelaterat våld finns också i handboken för barnskyddet, och det har utarbetats anvisningar för att underlätta diskussionen om våld inom elevhälsotjänsterna. Anvisningarna lämpar sig för den praktiska vardagen inom tjänsterna.

Minderåriga kan också bli föremål för skadliga traditioner, bland annat tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning. Under de senaste åren har man ordnat mycket utbildning och gått ut med mycket information kring temat könsstympning, och Finland genomför ett nationellt handlingsprogram mot könsstympning. I synnerhet när barn förs ur landet mot sin vilja behövs det samarbete mellan flera myndigheter, till exempel socialmyndigheterna, polisen och Gränsbevakningsväsendet.

Utbildningsstyrelsen har publicerat anvisningar för studerande inom yrkesutbildning och gymnasieutbildning om hur man förebygger och ingriper i sexuella trakasserier och sexuellt våld inom utbildningen. Anvisningarna omfattar också hedersrelaterat våld. Dessutom har undervisningspersonal fått utbildning i att förebygga våld. (<https://www.oph.fi/sv/nyheter/2022/identifiera-och-forebygg-sexuella-trakasserier-och-vald-nytt-material-studerande-inom>)

Till en ungdomsarbeters yrkeskompetens hör att kunna bemöta de unga, tala om olika frågor och identifiera de ungas behov, se de yrkesetiska anvisningarna för ungdomsarbetet (på finska). Utbildningen för ungdomsarbetare gör det möjligt att behandla känsliga och svåra teman, såsom tvingande kontroll och hedersrelaterat våld, med låg tröskel utgående från de ungas behov.

I syfte att effektivisera ingripandet med straffrättsliga medel har inrikesministeriet och polisen redan i flera år ägnat uppmärksamhet åt hedersrelaterat våld och vidtagit åtgärder för att identifiera och effektivt ingripa i det. Sådana åtgärder är bland annat att behandla hedersrelaterat våld i polisens fortbildning, ta fram guider och handböcker som polisen kan använda och lyfta fram temat även i andra utbildningar. För att skapa en bättre lägesbild har polisen infört en klassificeringskod som underlättar statistikföringen. Myndigheterna inom förundersöknings- och straffprocessen har fått utbildning också inom ramen för programmet för bekämpning av våld mot kvinnor, och i Institutet för hälsa och välfärds webbutbildning Puutu väkivaltaan (Ingrip i våld) har tagits in ett nytt avsnitt om hedersrelaterat våld.

År 2021 införde polisen omfattande anvisningar som innehåller praktiska verktyg för identifiering av hedersrelaterat våld som stöd för utredningen. Utöver detta färdigställdes en anvisning till stöd för bedömningen av våld i nära relationer, bedömningen av behovet av omedelbart skydd och identifieringen av hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap eller människohandel, som polispatruller kan ha med sig på fältet vid övervaknings- och utryckningsverksamhet. Inom ramen för projekten Marak och Barnahus har det publicerats handböcker för polisen, som innehåller information om våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och om hur man identifierar hedersrelaterat våld och bemöter offren.

Till den del som tvingande kontroll och hedersrelaterat våld framskrider till en straffprocess, kan de beaktas vid straffmätningen om de ökar brottets skadlighet eller farlighet eller gärningsmannens skuld sådana den framgår av brottet. Enligt den allmänna principen för bestämmande av straff i 6 kap. 4 § i strafflagen ska straffet mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt

och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt.

I 6 kap. i strafflagen föreskrivs det också om straffskärpningsgrunder. I princip är dessa skärpningsgrunder allmänna och lämpar sig för alla brottstyper. En allmän skärpningsgrund är att den brottsliga verksamheten är planmässig. Som straffskärpningsgrund beaktas också så kallat rasistiskt motiv, det vill säga att brottet begås utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa. Denna grund kan bli tillämplig till exempel på hedersrelaterat våld.

Högsta domstolen har beaktat Istanbulkonventionen bland annat i sina prejudikat om våld i hemmet och våld i nära relationer (t.ex. HD 2020:20, 2020:88 och 2022:73). I nationell rättspraxis har våld i hemmet och våld i nära relationer vid prövning från fall till fall ansetts tyda på en skadligare och farligare gärning och på gärningsmannens större skuld och således tala för en strängare straffmätning än vad som är allmän straffpraxis.

En av åtgärderna i programmet för bekämpning av våld mot kvinnor är att utföra en utredning om kriminaliseringen av psykiskt våld och effekten av lagstiftningen om förföljelse. Utredningen har gjorts av professorn i straff- och processrätt Matti Tolvanen och universitetslektorn Elisa Silvenoinen. Den publiceras i justitieministeriets publikationsserie våren 2023.

I sista hand kan man försöka förebygga hedersrelaterat våld också vid verkställigheten av straffrättsliga påföljder. Brottspåföljdsmyndigheten tillämpar programmet Predov för personer som använt våld i nära relationer. Klienter som dömts för hedersrelaterat våld kan hänvisas till programmet Predov med beaktande av skillnaderna mellan våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Huruvida en klient som gjort sig skyldig till hedersrelaterat våld kan delta i programmet ska bedömas noggrant med tanke på risk, behov och mottaglighet. Brottspåföljdsmyndigheten samarbetar med organisationsvärlden när det gäller att tala om hedersrelaterat våld och hänvisa klienterna till tjänster efter straffet. Samarbetet syftar också till att förbättra livssituationen för klienter med romsk bakgrund och invandrabakgrund.

Helsingfors 8.2.2023

Minister för nordiskt samarbete och jämställdhet Thomas Blomqvist